

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, augusztus 13-án, 1841.

7. szám.

Tartalom: Unio, (Szentiváni Mihály) 47. l. A' cserkesz leány, (Krizsa) 50. l. Közlemények. Nyiltszivűség. Czigányok 'sat. (T - - -ki.) 54. l.

Unio.

(Folytatás.)

'S most lássuk azon nehézségeket, mellyeket az unio ellenzői felszoktak hozni:

1) Erdély elveszteni az egyesülés által nemzeti függetlenségét. Valóban nagy fontosságu ellenvetés, ha állana, mert a' függetlenség, szabadság nemzetnek még inkább, mint egyesnek, főkincse, főkelléke nagyságra, virágzásra, boldogságra sőt az életre, mert bilincsek közt az élet önmagát emészteni el minden élvek mellett, mint Demetrius Poliorcetes a' Seleucus rabságában. A' fülemile, ha élvezte már a' szabadságot, nem tudja rabságát feljül élni; ilyen minden magasabb szellemű nemzet, 's a' melly nép zár közt tud boldog lenni jobb sorsot nem érdemel, 's a' szabadság halála lenne. En függetlenségem árán magát a' boldogságot sem ohajtanám, mint nem ohajtja az erdők lantosa a' kaliczkát kényelmes életért, czukorért 's angyali kezek ápolásáért is. A' szabadságban szenvedett sanyar édes, de a' rabság kéje keserű. Ha a' közt kellene választanom, hogy mostani nyomorállásunkban maradjunk-é, vagy függetlenségünket adjuk érte? perczig sem kételkedném azt mondani: inkább tiszerte több nyomort, sőt

Jöjjen el, ha jöni kell

A' nagyszerű halál!

[De nézetem szerint az unio által nem hogy elveszítjük nemzeti függetlenségünket, hanem éppen és csak az által nyerhetjük meg.] Szeretném, ha ellenzőink felfejtenék: mit értenek független-

ségünk alatt? mennyiben vagyunk most függetlenek gyakorlatilag, nem pedig porba fult oklevelek, életből kimult vagy tán halva született törvényezikkek és soha sem létesülhető boldog ohajtások értelmében? és miként veszítenők el ezt egyesülve? Ekkor, úgy hiszem, felelnem sem kellene, az állítás önmagát czáfolná meg, 's nekem csak egy keserű kínmosolylyal kellene válaszolnom, millyennel kedves álmainkat szoktuk kíséni. De ellenzőink még nem nyilatkoztak, azért nekem kell békibizonyítani tételemet. Az 1791. 6., mellyben azon jó urak képzelik függetlenségünket állani, azt mondja: „tam sua sacratissima majestas, quam secuturi ejusdem ex augusta domo austriaca successores, qua legitimi regis Hungariae Transylvaniam tanquam ad sacram Regni Hungariae coronam pertinentem, eodem cum Hungaria imperii et successionis jure tenebunt, et velut propriam habentem constitutionem, nullique alteri regno subjectam juxta proprias leges et constitutiones legitime confirmatas non vero ad normam aliarum provinciarum gubernabunt; indivisibili ac inseparabili cum omnibus regnis et provinciis quoad simultaneam duntaxat possessionem et mutuam defensionem unionis nexu juxta pragmaticam sanctionem... permanente... Diploma regium super titulo Magni Principatus... formae constitutioni accomodo accipiendum esse, neque unquam juribus per se subsistentis et ab alio regno independens Principatus Transylvaniae derogare aut praejudicare posse.“ Nem vizsgálom, hogy ezen cziknek

van-e biztosítéka (garantiája), csak azt állítom, hogy az ezen cikkben biztosított függetlenségünk sem vesz, hanem nyer az egyesülés által; ugyan is azt kívánja a) hogy Erdély, mint saját alkotmányával bíró ország igazgattassék. E' joga honunknak szent, 's ki attól megakarna fosztani, életemtől kellene előbb megfosztania, de az unio által e' jogból nem veszítünk, mert azután szintén alkotványszerűleg igazgatandó alkotmányos ország maradunk. Magyarország maga is alkotmányos hon, még pedig alkotványa a' miénkkel legnagyobb részben szóról szóra, a' többiben szellemben egyez, 's csak kevés (alább érintendő) pontokban különböznek; ezek pedig könnyen kiegyenlíthetők. b) Kívánja az idézett cikk, hogy Erdély ne legyen alávetve más országnak. Az egyesülés által nem lennénk alávetettek Magyarországnak, hanem édesegy kiegészítő részei, mint bármely más tagja. Magyarország nem hódolóilag kívánná átmenetelünket, hanem mint szabad felek, szabad szerződés mellett lépniénk át, 's csak azon viszony lenne közöttünk, mint van jelenleg az egyesült magyar, székely és szász nemzetek közt; t. i. a' közös illetőkben saját befolyásunkkal hozott köztörvények köteleznének, kebelbeli dolgainkra nézve pedig hatóságunkat szintúgy megtartanók, mint megtartották 's tartják a' székelyek és szászok nálunk, a' kunok, horváthok 's a' t. Magyarországon. Magyarország elválás utáni törvényeit bizonyosan nem kötné feltétlenül nyakunkba, és nem kívánná, hogy a' miünket egyszerűen 's általában megsemmisítsük, hanem kiszemelve a' lényeges különbségeket mindkettőből a' jobbat választanók szerződés útján. De újítom, hogy ezen különbözés úgy sem nagy és számos, 's többnyire az elfogadás által megmérhetlent nyerénék, mert Európa megadja, 's mi magunk is megadhatjuk, hogy Magyarország az újabb időkben oriási léptekkel haladott és halad. Mikenők már rég tul tették magokat, isten tudja: mikor vihatnók ki mi, gyámtalanságunkban. c) Saját törvényei 's megerősített alkot-

ványa szerint igazgattassék. Törvényhozó 's végrehajtó hatalmi befolyásunk az egyesülés után épségben maradna. A' közöt illető ügyekbe képviselőink, királyi hivatalosink 's főhivatalosink által befolyánék. Hogy Magyarország törvényhozó tábláinak elrendezésére nézve szerencsésebb helyzetben van, mint mi, a' 3-ik pontban lesz érintve. Mi kebelbeli ügyeinket illeti, azokra nézt külön hongyületeket is tartathatnánk, mint a' vajdák korában, vagy mint tart jelenleg saját nemzeti gyületeket nálunk a' szász, 's tarthatnának a' magyar és székely nemzetek. A' végrehajtásrai befolyásunkat, ezen egyik szemfényét alkotványunknak akkor is gyakorolnók közgyületeinken; sőt mint a' 4ik pontban említve lesz, Magyarország megyehatósági (municipal) rendszere tökélyesebb lévén a' miénknel, ha azt elfogadhatnók csak nyernénk általa. A' Pesti Hirlap koszorus vezérczikk írója azt mondja, hogy főkormányzónk is megmaradhatna. Úgy hiszem ez magában nem lényeg, de lehetnek emberek, kiknek ez a' legfőbb, azért én is jónak vélném meghagyását; egy fő különben is szükséges, 's ez lehetne a' kormányzó, kinek hatásköre egyesülés után kétségkívül szélesebb leendne. d) Ne kormányzotassék más örökös tartományok módjára. Ez Magyarországnak is főkívánata, hogy úgy nézessék, mint önálladalumu ország 's ne egy az egész birodalomra nézt felállított rendszer szerint kormányzotassék, mert az örökös tartományokbeli absolut rendszer a' magyar alkotmánnyossal úgy nem fér össze, mint olaj a' vízzel. Egyesített kívánat hatásabb. Végre e) a' nagyfejedelemségi címre vonatkozólag ismételtetik, hogy ez Erdélynek, mint ön erején fennálló és más országtól függetlennnek jogait ne sértse. Mondám már, hogy Magyarországtól szintolly függetlennnek lennénk unio után is, mint bármely más része Magyarországnak magának. Függeni fognánk egyenlően a' törvénytől, mellynek hozására, végrehajtására befolyánék. A' valódi alkotmányos függetlenség 's képviselet rendszerü szabadság az: hogy de me

sine me semmi se történjék, ezt pedig unio után, úgy hiszem, sokkal nagyobb mértékben élvezhetnők, mert szavunknak súlya lenne. A' mi pedig illeti az ö n e r ö n k ö n állást, mi-kor e' két szót valóan elmondhatnám, után ten-ném: „Már eleget éltem.“ De erre nem törvényczikk kell, hanem ö n e r ö és annak olly kifejtése, összpontosítása, hogy álljunk azon. Történt-e az 1791, 6. után, történik vagy tör-ténhetend-e ez, mig Erdély mostani külöszakadt, elszigetelt helyzetében marad, erről nézeteimet már eléggé kifejeztem.

2-ik legfontosabb ellenvetés: hogy a' székely és szász nemzet nem akarván az uniot, az egységi hitnél (*unionis juramentum*) fogva kivihetetlen. Ha való lenne is az alap (a' nem akarás) — mit részemről nem bihetek — még akkor sem állhatna a' kivihetlenségre vont következtetés, mert azt mondja az 1791. 11. a. pontja, öszvehangzásban több törvényeinkkel 's jelesen az 1791. 7.kel.: *Diaetam ordinariam constituunt Gubernium regium, Tabula regia, Un-dor, Cluj, Gantfalg, Ungváj, Székely, Szász, Magyar, Supremi Comitatum, Districtuum et sedium siculicalium officiales, Regalistae, Deputati, Comitatum et Districtuum hungaricalium, Sedium item Siculicalium, et Sedium ac Districtuum Saxonicalium, nec non Liberarum regiarumque Civitatum et Oppidorum nomine locorum taxalium venientium, status et ordines trium nationum totius Principatus repraesentes; a' mit tehát ezek többsége határozott, azt Erdély határozta. A' szózatok ugyanazon czikk 4.k pontja 's a' gyakorlat szerint nem osztályonként (*curiatim*) gyűjtetnek bé, hanem fejenként, és így ha — felteszem — valamelly osztályból egyetlen szózat sem lenne is a' többség határozata értelmében, az attól még is a' három nemzetből álló Erdély Karai és Rendei 's következőleg Erdély határozata. Ugyanazon czikk 7. pontja az egyes nemzetekre nézve csak annyit rendel: *quod in rebus arduis et totam nationem aut jus aliquod fundamentale tangentibus liberum sit Deputatis ad has commissiones delegatis nationem suam**

consulere, taliterque operationum cursum faciliorem reddere. Ennek nyomán országgyűléseink, jelesen az 1834. és 1837beliek mindig is óvakodtak az ellen, hogy osztályok vagy egyes nemzetek külöszakadva, *curiatum votum* ot adjanak. Én az 1791-beli törvényczikkokkal 's jelesen a' 11.kel is sok részben nem nagyon hasonszenezek, de ha már hozvák, hódolnunk kell nekiök, mig törvényszerűleg nem módosítatnak. Az egységi hit (*unionis juramentum*) ugyan az 1791beli 11. cz. 2. pontja szerint ezeket kívánja: 1-o ut *status et forma regiminis ab omnibus intacte observetur.* Ez az egyesülés által legkisebbé sem lenne illetve. 2-o ut *una natio aliam in suis juri-bus, privilegiis et approbatis constitutionibus sine religionis et personarum respectu conser-vet, quin vel unius privati oppressionem quilibet praepediat.* Az unio által legtovább olly jogok, kiváltságok és törvények módosítatnának, mellyek a' közjólétet akadályoznák, de az illyek — ha lennének — unio nélkül is módosítandók éppen az egyesületi hitnél fogva, azonban tudomra illyek nincsenek. Az *Appr. Const. III. r. I. t. I. art.*ban foglalt egyesületi hit, melly az 1744. 6. t. cz. által a' felségi jogokat rontók eltörlésével megerősítetik, ezen feljül még azt kívánja, hogy: a) a' négy *recepta religio* jogai-ban tartassék meg. Erről az 5-dik pont alatt. b) Ha valamelly nemzetnek bántódása lenne, *requirálván* felöle a' más két nemzetséget tartozzanak hitek és kötelességek szerint országgyűlésének előtte is *de facto* megtalálni a' fejedelmet és tanácsit a' panaszolkodó nemzetségnek megbántódása felől, sőt minden úton és módon a' három nemzetség egymásnak óltalommal, segítséggel tartozzék lenni méltó panaszolkodásokra.“ Ezt úgy azt, mi az egyes személyek sérelme orvoslatáról mondatik, Magyarország egyes megyéi gyakorolják, még pedig több sikerét tudják felmutatni, mint mi, 's így e' részben is nyernénk, nem vesztenénk, aztán azt a' méltó *epithetonocskát* igen ajánlom figyelmökbe azoknak, kik az unio ellen akarják az egyesületi hitet felhasználni. c) or-

szágyulásában a' mit hazánk megmaradására, békességes csendességére, szabadsága és törvénye megtartására nézendő jókat feltalálhatnak, afféle dologban egy értelemben légyen minden, kiki hátravetvén maga utilitását és privatumját." Ez úgy hiszem nem az unio akarói ellen szól.

Ezek az egyesületi hit feltételei, mellyeknek, mint látók, egyikéhez sem ragaszkodhatni az unio ellen, következőleg a' kivihetetlenségre vont következtetés még azon esetben sem állana, ha a' két nemzet nem akarná az uniot, mit nem hiszek. Ez azonban csak a' legutolsó esetre való argumentum lenne, 's magam sem szeretném, hogy a' dolog ezen forduljon meg, csak azért hozám fel, hogy kitessek, miképp a' felhozott nehézség végpontig vive nem vezet eredményre. De mint mondám, én nem hiszem, hogy a' két nemzet ne akarja az uniot, mivel nincs oka nem akarni.

Hogy a' székely nemzet miért ne akarná, miért ne akarhatná az egyesület, ennek még plausibilis okát sem hallottam adadni, tán azon egyet kivéve, hogy Pestre menni perlekedni nagyon bajos lenne. Mennyire fontosság nélküli ellenvetés ez, alább látandjuk. Megvallom sokat törtem fejemet, ha bétalálhatnám magamat azok szellemébe, kik az uniot a' székely honra károsnak látják, hogy erősségeiket felfogva szólhatnék én is hozzá, de bizony nem tudtam. Ha a' székely nemzet történetén, végig tekintünk látandjuk, hogy nemzeti élete a' separatio előtt sokkal virágzóbb volt, mint most, jelesen nemzeti sérelmei általában a' separatio után kezdődtek, azon sérelmei is, mellyeknek csirája a' nemzeti fejedelmek előtt kezdődött, nem Magyarország miatt kezdődtek, hanem önkeblökből eredt, önvérökön hizott „titkos féreg örlé belől," 's mit ezek tettek Magyarország királyai erőhatósan igyekeztek jóvá tenni. Illyen például a' három rendre osztás, a' főrendek zsarnoki nyomása 'sat. Magyarország királyai a' mit e' részben tettek a' székely nemzet érdekében tettek, 's ha netán az or-

vosság kissé jogaik csonkulásával történt volna is, azt igen könnyen mentené az, hogy a' seb annyira gyógyíthatlanná vált, mellyen csak metsző kés segíthete, nehogy a' még megmenthető részt is gyógyíthatlanná tegye. De általában Magyarország, mint Magyarország a' székely hon sérelmeinek okozója soha sem volt. Különben is a' székely nemzet municipalitása az unio után változatlan maradna. Magyarország a' székely nemzet iránt rokonszenvvel viseltetik, mert a' nemzetiségnek mind eredetire nézt tiszta, mind idegen vegyületektől legszűzebben! megtartott eleme rejlik még nálok, 's az ép magyarságnak több kincse sohol sem rejlik, mint közöttök, mit Magyarország bizonyosan fog méltányolni tudni. A' székelyföld fiai, mint egy igen népes kas rajjai, szétözönöltek Erdély minden területinél, különböző iparágai körül; ha nézzük a' schematismusokat, mesteremberek, udvari tisztek, haszonbérlők, magános gazdák 'sat. névsorát, nagy részöket eredetökre nézt székelyeknek találjuk, és találjuk egyszersmind, hogy kitűnnek munkássággal, szellemerővel, igyekezettel és aránylag kevés kivétellel semmiből kezdve 's csak önerőre támaszkodva kitudták vinni magokat. Ezen munkás rajnak az egyesülés után egy új, tág és gazdag mező nyílnék meg, mellyet használni bizonyosan akarna is, tudna is, 's ha mostani korlátolt helyzete, mostoha körülményei és ószerű rendszere mellett is virágzóbb nálok az ipar mint Erdélyben akárhol: azon szerencsés fordulat által, mellyet egész hazánk állapotja nyerne az egyesülés által, merem állítani a' székely iparnak új korszaka kezdődne.

(Folytatása következik.)

Szentiváni Mikály.

A' cserkesz leány.

(Folytatás.)

— Rettenetes! monda a' kapitány: nézze

csak ön, köröskörül nem láthatni egyebet köd-
nél és hónál — sorsunk nem lehet más mint a'
mélységbe zuhanni, vagy a' hőtömegbe belé sza-
kadni — 's tovább a' sikon egy folyam annyira
kiáradt, hogy ott sem mehetünk keresztül. Át-
kozott Ázsiája! mint embere, olyan a' vize,
egyikben se bizhatni. A' fuvarosok orditva és szit-
kozódva verék a' gebéket, mellyek horkolva
megveték lábaikat, 's helyökből a' világért sem
akartak mozdulni. „Nagyságos úr,“ monda vég-
re az egyik, „ezzel nem sokra megyünk, soha
így Kobit el nem érjük, engedje, hogy a' mig
lehetséges még, hajtsunk balfelé. Amott a' haj-
láson látszik valami fekete, — azok kunyhók:
ott állanak meg mindég zivatarban az átúta-
zó; ezen emberek egy kis áldomásért készek min-
ket oda vezetni, mint nekem ígérék.

Balra fordulánk hát, 's nagy bajjal elérők
végre nyomorult szállásunkat, két kunyhó volt
ez, kőből 's kovaföldből öszverakva. Ron-
gyos gazdáink szívesen fogadtak, később tudám
meg, hogy a' kormány fizeti őket azon rájok
tett kötelezéssel hogy a' véstől meglepett ú-
tazóknak szállást adjanak. „Minden a' legjobban“
mondék a' tűz mellé leülve; „Most elbeszélheti
ön egészen a' Biéla történetét; meg vagyok
győződve, hogy annak még tovább a' vége.“

— De miként lehet ön arról úgy meggyőződ-
ve? felelé a' kapitány szemével hunyoritva 's
dévajul mosolyogva.

„Azért, mert különben nem volna helyes;
a' mi rendkívüli módon kezdődött, úgy is kell
annak végződnie.“

— Kitalálta ön.

„Nagyon örülök.“

— Könnyű örülni önnek, de én emlékezni
sem tudok vissza fájdalom nélkül. Derék lány va-
la az a' Biéla. Úgy hozzá szokám végre mint
saját gyermekemhez, 's ő szeretett engem. Mon-
danom kell önnek, hogy nekem nincs semmi
családom; apámról 's anyámról már tizenkettő
éve mit se hallottam, előbb nem vala anyim,
hogy egy nőt eltarthassak, — és most, látja ön,
már azon jóval túl vagyunk; — mint örültem

hát hogy volt ki nyájaskodjék körülem. Gyak-
ron énekelt nekünk, vagy lejté nemzete tánczait
's milly bájosan. Én láttam vidéki hölgyeinket,
voltam egykor Moszkauban egy úri bálon, —
de mi volt mind ez hozzá képest! . . . Gecki
felpiperézte őt mint egy bábocskát, nyájason
és szeretettel bánt vele; szépült is nálunk nap-
ról napra; napsütötte képét 's kezeit elhagyta
a' barnaság, pirosszín játszott arczain, — 's melly
vidám volt gyakran, 's mint dévajkodott velem
a' csintalan. . . . Hogy az Isten áldja meg! . . .

„S hát midőn apja halálát megtudta?“
— Sokáig titkoltuk, mind addig mig helyzetéhez
hozzá szokott, 's midőn mondták neki, sirt és
kesergett egy pár napig, aztán feledte.

— Négy hónapig minden a' legjobban ment.
Gecki, mint már, úgy tetszik, emlitém, szen-
vedélyesen szerette a' vadászatot: előbb az er-
dőket búttá vadkanok, zergék után, de most
alig ment ki a' vársánczon. Azonban, egyszer
csak látom, mily andalgólag jár alá 's fel a' szo-
bában, kezeit hátán összekulcsolja; aztán a' nél-
kül hogy valakinek egy szót mondana, ki meg
vadászni, — oda ül egész délig; majd másodsor
is, 's mind többször nem szép, gondo-
lám magamban: minden bizonnal valami fekete
macska ugrott el közöttök.

— Egy reggel beszélok — mintha most is lát-
nám: az ágyon ült Biéla fekete selyem köntös-
ben, kissé halványan, olly bánatos arczczal,
hogy szívem megesett rajta.

„Hát hol van Pecsörin?“ kérdém.

— Vadászni ment.

„Már illy korán.“ — Hallgatott, mintba ne-
hezen esnék többet szólni.

— Nem, még tegnap estve, monda végre
mélyen sohajtva.

„Mi az isten csudája eshetett övele!“

— Egész nap törtem a' fejemet rajta, feielé
sűrűn könnyezve: előbb mind azt képzelém,
valami szerencsétlenségnek kelle őt érni, de
most 'nincs más gondolatom többé, mint az,
hogy engem nem szeret.

„Igaz, lelkecském, ennél rosszabbat nem

gondolhattál. — Zokogott, de egyszerre büszkén emelé fejét, könnyeit letörle 's folytatá:

— Ha nem szeret, úgy mi oka lehet engem haza nem küldeni? Én őt semmire sem erőltetem. De ha tovább is így tart, elfogok menni magamtól: nem vagyok énsklávja, — én fejedelmi lány vagyok! . . .

Igyekeztem őt csitítani. „Hallod Biéla, azt csak nem várhatod, hogy mindég itt üljön, mintha köntösöd korczához volna varva; ő ifju, 's szereti a' vadat bajhászni, elmegy és ismét vissza jő; de ha búskodol, akkor még inkább fogsz neki unalmat okozni.“

— Igaz, igaz, felelé, vidám leszek hát, erősen vidám. — 'S dobocskáját nevetve kapá, danolni, tánczolni kezdé, 's körülem ugrálni; csak hogy ez sem tartott soká, viszont az ágyba dült 's békodé arcát mind két kezével.

Mit tegyek vele? nekem, tudja ön, aszszonyokkal éltemben nem sok bajm volt, eleget tünődtem mivel lehetne vigasztalnom, de semmi sem ötlött eszembe, egy darabig mindketten hallgatánk . . . rendkívül szegény állapot, lelkekre mondom!

Végre így szólék: „Nem mennék a' sánczra sétálni, az idő gyönyörű!“ — Septemberben valánk; 's valóban csodaszép is volt a' nap, tiszta és nem hő; olly világosan látszott minden mintha az asztalon állott volna kiterülve az ember előtt. — Kimenénk, sétálánk ide 's tova a' vársánczon, egyet sem szólva; végre leült a' pásztra, 's én melléje; furcsa volt nemde, egy öreg vitéznek így járni utána mintegy gyermekdajka.

— Magosau fekütt az erősség, 's a' kilátás ígésző szép volt a' sánczról: egyik oldalon síkmező, néhány völgytorokkal bevágva, azontul erdő, melly a' hegytetőig húzódott föl; itt ott pipázó cserkeszek 's legelő nyájak; a' másik oldalon egy kis patak zúg, egy sűrű cserjét mosva melly földi a' halmokat, mellyek a' kaukázsi legfőbb hegysorral egyesülnek. Egy várszegen ülénk, úgy hogy mindkét oldalról végig láthatuk a' vidéket. Egyszer csak látom, hogy valaki

egy szürke lovon kibukkan az erdőből, mind inkább közeledik, végre a' patakon túl mintegy száz öltre tőlünk megáll, hánykolódni kezd a' lovával mintegy eszeveszett. „Mi a' tatár! . . . nézz csak oda, Biéla, mondék neki: „A' te szemeid ifjabbak, micsoda dsigit-tánczos az: kit akar itt mulattatni? . . .!“

Oda pillantván felkiált: Az nem lehet más mint Kászbics! . . .

„A' haramia! tán gúnyolni akar minket, hogy illy közel jöni merészel? !! — Jobban is szemügyre veszem, ő testestől lelkestől: az ő sötétbarna képe 's mint mindég rongyos és galád öltözete, — „Az az apám lova“ monda Biéla, kezemet szoritva; reszketett mint egy nyárlevél 's szemei fénylettek. — Aha! gondolám, még buzog benned is a' rablóvér lelkecském!

„Jöszte csak idebb,“ kiáltám az örnek! „Veddse segyvered 's lőnéd le nekem ama ficzkót, egy ezüst rubel lesz a' jutalmad.“ — „Jól van, nagysás úr; de egy perczig sem áll meg azon egy helyt.“ . . . „Allítsd meg!“ mondam nevetve. — Hehj, pajtás!“ kiálta az ör, integetve kezével: „állj meg egy kissé, mért forogsz mindég mint egy pergettyű?“ — Kászbics valóban meg is álla 's fülelt: hihetőleg azt hivé, alkuozni akarnak vele, — de, nem úgy! . . . Az én granátosom czéloz — . . . csersz! . . . csak a' puskapor lobbant fel a' serpenyőben; Kászbics megsarkautyuzá lovát 's egy félreugrást tön. Megemelinté magát a' nyeregben, kiálta valamit a' maga nyelvén, fenyegetőzék 's eltünt szem elől.

„Szégyeld magadat!“ mondam az örnek.

„— Nagyságos uram! ellilék“ vala a' felelet: az ördög adta népe! nem olly könnyű ezeket elejteni egyszerre.“

Mintegy négy óra mulva haza jött Pecsórin a' vadászatból; Biéla nyakára omlék, és semmi panasz, semmi szemrehányás a' hosszas kimaradásért! . . . De én fel voltam indulva: „Az isten szerelmiért!“ kiálték: „Éppen az imént vala Kászbics a' patakon túl 's mi utána lövénk: milly könnyen akadhatott volna ön reája! Ezek a' gorzok iszonyú bosszúkivánók: azt

hiszi tán, nem gyanítja a' pribék, hogy ön A-szamáltal egy kézre dolgozott? én pedig fogadni merek, hogy Biélára ráismert. Tudom hogy egy évvel ez előtt szerette a' lyánkát — tőle magától hallottam, 's hogy a' szükséges jegypénzt összeszerezvén, hihetőleg meg fogná kérni.“ . . Ekkor gondolkozték Pecsórin: — „Igen,“ felelé: „Szükség vigyázóbbnak lenni. . . . Biéla, már túl nem szabad többé a' sánczon sétálnod.“

Estve hosszas beszédem vala Geczivel: bosszankodám, hogy a' szegény lyánka iránt megváltozott; mert a' mellett hogy idejét részint vadászaton tölté, bánása is hideg volt, ritkán enyelgett vele, 's ez szemlátomást kezde fogyni, vézoult arczája, nagy szemei nem égtek többé. Ha kérdezték: „Mi bajad Biéla? talán búsu'sz? — „Nem!“ — Kivánsz valamit? — „Nem!“ — Testvérid után szomorgasz? — „Nincsenek testvérim.“ Egész napokon nem lehetett „igen“ és „nem“ — en kívül semmit belőle kivenni.

— 'S éppen ez iránt akarék vele szólni. „Hallja ön, Maximics Maxim,“ felelé: „én szerencsétlen jellemmel bírok; nevelés tett-e engem illyenné, vagy isten teremtett, nem tudom; csak azt tudom, ha másnak szerencsétlenséget okozok, magam nem kevésbé vagyok szerencsétlen; rossz vigasztalás — igaz másokra nézt, — de már ez így van. Ifjudad koromtól mostanig neki adtam magamat a' legkicsapongóbb kéjeknek, mikre csak pénzel szert tehetni, 's e' kéjeket természetesen csak hamar meguntam. Ekkor a' nagy világba vegyültem, 's kevés idő alatt szint olly unottá lön a' társaság; belészerttem világi szépekbe, 's viszonszeretetlenben osztózáam; de szerelmök csak képzelődésem és hiúságomat ingerlé, a' szív üresen maradt. . . . Olvasni kezdék, ismereteket szerzék, — a' tudományokat szint úgy meguntam; látám, hogy sem hír sem szerencse nem függnek azoktól, mert a' legszerencsésebb emberek éppen tudatlanok, 's a' dicsőség csak vakészet, minnek kivívására csak ügyesség kell. Minden undort okozott nekem. Majd a' kaukázra rendeltek: ez vala legboldogabb szaka éltemnek. Reméltem,

nem fog az unalom a' cserkesz golyóknak megállni, — hasztalan! egy hó mulva zuhogásukhoz és a' halál közeléhez úgy hozzá szokám, hogy a' szünyog csipéstől inkább tartottam, — 's még kedvetlenebb valék mint eddig, mert most végreményem is majd nem veszőben volt. Midőn Biélat házamba kerítém, midőn legelőbb karjaimban tartám, fekete fűrtjeit csokolám, ekkor én örült, angyalt hívék benne, küldvét üdvömmül a' könyörűsorstól. . . . Ujra tévedtem: egy vadlány szerelme nem sokkal ér többet egy úrihölgyénél; az egyik szendesége 's egyszerű szívjósága szint úgy undorrá válnak mint a' másik tetszelgő kaczérsága; ha ön akarja, szeretem még, halás vagyok iránta néhány édes óráért, föláldoznám érte éltetemet, csak ez egyet nem vagyok képes változtatni, unom magamat övele. . . . Nem tudom, ostoba vagyok-e vagy gazember, annyi bizonyos, hogy mindenik esetben sajnálandó, tán inkább mint ő: bennem a' lélek el van rontva a' világ által, szívem telheletlen, képzelődésem lázas ingerültségben: szomorhoz mint kéjhez könnyen hozzá szokom 's életem napról napra mind üresebb, csak egyetlen gyógyszer van nekem még hátra: utazni. Mihelyt csak módodom lesz benne, menni is fogok, — csak Európába nem, isten őrizz! Ámerikába fogok utazni, Arabiába, Indiába, — tán útközben valahol szerencsém leend meghalni! Legalább győződve vagyok, hogy vészek és rossz utak segédével e' vég gyönyört húzamosan élvezendém.“ — Mind így beszéle sokáig 's szavai mélyen nyomódtak elmémbe, mert éltemben először hallék illyeseket egy huszonöt éves embertől, 's vajha, legutoljára. . . . Mi furcsa! ugyan mondja meg ön — folytatá a' kapitány — ön hihetőleg volt a' fővárosban közelebbről: mind illyen-e az ottani ifjuság?

Én viszonzám, igen is sokan vannak, kik szint úgy beszélnek, azaz, kétségkül olyanok is, kik igazán beszélnek úgy, továbbá az életunalom, mint minden divat, a' társaság felsőbb köreiből, hol kezdődik, leszáll az alsóbbakhoz, kik aztán elviselik, 's hogy napjainkban azok

kik azt leginkább 's valóban érzik, — erőködnek e' szerencsétlenséget titkolni mint valamely bűnt. — Kapitányom illy szerü finomságokból nem sokot érte, fejét csóválá 's ármányosan mosolyga.

— De úgy-e a' francziák hozták bé nálunk ezen unalom-dívatot?

„Nem; az ángolok.“

— Ahha, ezek hát! . . . felelé, — igen, nem valónak-e ök mindég mámoros fejűek?

Itt önkénytelen eszembe ötlék egy moszkau dáma, ki azt állitá, Byronnak csudálatos szeszélye csak onnan volna, mert a' szeszt nagyon szereti. — Egyébiránt megbocsáthatóbb a' kapitány megjegyzése, ő hogy a' bortól annál inkább megtartóztatná magát, azt hiteté el magával, hogy a' világon minden nyomor és baj részegségből származik.

Az alatt folytatá beszédét:

— Kászbics nem mutatta magát többé. De én nem tudom miként, nem verhettem ki fejemből a' gondolatot, hogy ő nem hiába jött volt ide, 's valami roszt kell forgatnia eszében.

Egyszer hát úgy esik, Pecsórin erőnek erejével vadkan vadászatra viszen engem magá-

val. Öt katonát vevénk kíséretbe, 's jökor el-indulánk. Tíz óráig hegyet völgyet bėjártunk, de egy vadra sem akadtunk. — „Jobb volna mennénk haza,“ mondék; minek itt makacskodni, hiszen látjuk, hogy a' mai nap nem szerencsés. De Geczi, fáradság 's hőség daczára sem akart zsákmány nélkül hazatérni: ilyen volt ő egyszer: a' mit fejébe vett, annak meg kellett lenni; váltig még gyermek korában rontotta volt el mamája . . . végre dél tájatt felleltük az átkozott kant; — paff, paff! . . de semmi se volt; a' vad a' nád közé bútt . . . napunk ugyan csak szerencsétlen vala! . . . Haza indultunk.

— Nem messze valónk már a' vártól, hirtelen egy lövés. . . . Egymásra nézünk: mindkettőnken azon egy gyanú villanaát; nyakra före vágatunk a' lövés felé, — körül tekintünk: a' sánczon egy csomó katona, 's mutatnak a' tér felé, hol nyilsebesen szalad egy lovas, valami fejért tartván maga előtt a' nyergen. Geczi kiáltott harsányon mint bár mi cserkeszi kiáltott volna, elé a' puskát 's neki — én utána.

(Folytatása közelebről.)

Hriza.

KÖZLEMÉNYEK.

Nyiltszivűség.

Mulatságos volt — mond Marryat kapitány amerikai naplójában — egy felelet, mellyet egy hivatalviselő Amerikaitól nyertem. Kérdezém tudnikk, mit hozna bé évenként szolgálatja, mire viszonzá: „hatszáz dollárt kivén a' mit lopogatok.“ Mindenesetre nyiltszivűleg és becsületes arccal adaték a' felelet; Angliában ez törvényes keresetre adott volna alkalmat, később úgy találtam, hogy rendszerinti kifejezés az Egyesült-státusokban így szólani: egy hivatal ennyit 's ennyit hoz bé a' tolvajláson kívül. Mi Európaiak a' helyett ezen szóval élünk: Sportula 's nem kevésbet tartunk becsületességünkre.

Czigányok.

Egy új munka a' czigányokról, ezen rejtélyes nép számát Európában 600,000 főre teszi; legtöbb van Mol-

dovában és Oláhokban 200,000; ugyananyi Törökországban; ezután jó Magyarhon és Erdély 100,000, Spanyolhon 40,000, Anglia 10,000, Oroszhon ugyan 10,000; Francia, Német és Olaszhon együtt 40,000rel.

A' „jözansági társulatok“ Londonban jelenleg 200,000, Angolhon tartományiban 40,000, Skócziában 150,000 és Írlandban 5 $\frac{1}{2}$ millió embert számlálnak, kik magukat kötelezték semminemü szesz italal nem élni.

Azon alkalmasint helyes megjegyzést tettek, hogy egy gyarmatban a' spanyol legelőbb is templomot, az ángol vendégházat 's a' francia táncztermet épít.

T . . . ki.